

Войцях Т. В., методист ОЦППСР ЧОПОПП,
спеціаліст вищої категорії,
соціального педагога-правника;

Поліщук Т. М., соціального педагога ДНЗ
«Смілянський Центр підготовки та
перепідготовки робітничих кадрів», спеціаліст

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ПТНЗ

ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Програма творчої майстерні для соціальних педагогів ПТНЗ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність

Як свідчить аналіз проблемних питань, з якими звертаються батьки на консультацію до спеціалістів психологічної служби закладів освіти Черкаської області, а також розповідей дітей та підлітків про «сумні» пригоди з їх особистого життя чи життя їх однолітків, актуальним питанням для освітнього середовища Черкаської області є профілактика негативних явищ та девіантної поведінки учнівської молоді, зокрема попередження та профілактика підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ.

Згідно статистичних даних та результатів прокурорської перевірки, упродовж 2011 року зареєстровано зростання підліткової злочинності, здебільшого серед учнів ПТНЗ, майже у всіх районах Черкаської області. Аналіз даних моніторингу, проведеного Міністерством освіти і науки України у 2011 році, засвідчив, що основними причинами вчинення неповнолітніми протиправних дій є недостатній життєвий досвід, схильність до наслідування дорослих, не завжди позитивний вплив на дітей оточуючого середовища, намагання звільнитися від опіки з боку батьків, віра в безкарність, недостатній рівень самокритичного ставлення до власних вчинків, неправильна оцінка складних життєвих ситуацій, вживання спиртних напоїв чи наркотичних речовин, безконтрольність з боку вихователів та недостатній рівень профілактичної роботи з неповнолітніми тощо. Часто діти самі стають жертвами злодіянь. Окремої уваги потребує підвищення рівня просвітницької роботи з батьками щодо соціальних ризиків, які спричиняють формування девіантної поведінки підлітків, надання їм допомоги з питань захисту дітей від впливу негативних факторів соціуму.

Важлива роль у цьому процесі належить педагогічним працівникам, і в першу чергу спеціалістам психологічної служби системи освіти, які мають володіти формами і методами просвітницької та профілактичної роботи з учнями та їх батьками, зокрема щодо формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ та попередження негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі.

Мета творчої майстерні

Сформуванню у слухачів творчої майстерні чітке уявлення про особливості профілактики підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ, закріплення вміння та навички застосування технік діагностичної, превентивної та профілактичної роботи, технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу; довести важливість впровадження системи профілактики

злочинності на рівні конкретних ПТНЗ як інструменту попередження негативних явищ в учнівському та молодіжному середовищі.

Завдання:

Систематизувати знання щодо:

- сутності понять «девіації», «девіантна поведінка та її різновиди», «соціальна дезадаптація», «безпечна поведінка», ««превентивна робота», «профілактична робота»;
- факторів, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- умов та шляхів попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- мети, завдань, особливостей організації та системи здійснення превентивної і профілактичної роботи серед учнів ПТНЗ;
- нормативно-правової база щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ;
- основних складових моделі безпечної поведінки;
- категорій потреб дитини, які є важливими чинниками формування поведінкових моделей у підлітковому віці;
- причин формування негативних моделей поведінки підлітків;
- технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- інноваційних форм, технік і методів роботи, діагностичного і корекційного інструментарію, методик аналізу проблемних питань та планування заходів, спрямованих попередження та профілактику негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі.

Сформувати вміння (навички):

- виявляти та попереджати фактори, які впливають на розвиток підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- аналізувати умови та визначати шляхи попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- створювати ефективну систему профілактичної роботи в ПТНЗ;
- здійснювати превентивну, інформаційно-просвітницьку, профілактичну, координаційну та посередницьку роботу з питань, що стосуються формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ та профілактики підліткової злочинності;
- застосовувати індивідуальний підхід у виборі засобів, форм і методів превентивної та профілактичної роботи з учасниками навчально-виховного процесу в ПТНЗ, а також технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- орієнтуватися у функціональному призначенні установ, організацій та закладів, діяльність яких спрямована на попередження та профілактику підліткової злочинності;
- застосовувати у практичній діяльності нормативно-правову базу з питань організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ.

Розвинути установки до:

- компетентності;
- професіоналізму;
- відповідальності;
- інноваційності;
- гнучкості;
- рефлексії.

Очікувані навчальні результати:

Знання:

- сутності понять «девіації», «девіантна поведінка та її різновиди», «соціальна дезадаптація», «безпечна поведінка», «превентивна робота», «профілактична робота»;
- факторів, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- умов та шляхів попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- мети, завдань, особливостей організації та системи здійснення превентивної і профілактичної роботи серед учнів ПТНЗ;
- нормативно-правової база щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ;
- основних складових моделі безпечної поведінки;
- категорій потреб дитини, які є важливими чинниками формування поведінкових моделей у підлітковому віці;
- причин формування негативних моделей поведінки підлітків;
- технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- інноваційних форм, технік і методів роботи, діагностичного і корекційного інструментарію, методик аналізу проблемних питань та планування заходів, спрямованих попередження та профілактику негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі.

Уміння:

- виявляти та попереджати фактори, які впливають на розвиток підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- аналізувати умови та визначати шляхи попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- створювати ефективну систему профілактичної роботи в ПТНЗ;
- здійснювати превентивну, інформаційно-просвітницьку, профілактичну, координаційну та посередницьку роботу з питань, що стосуються формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ та профілактики підліткової злочинності;
- застосовувати індивідуальний підхід у виборі засобів, форм і методів превентивної та профілактичної роботи з учасниками навчально-виховного процесу в ПТНЗ, а також технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- орієнтуватися у функціональному призначенні установ, організацій та закладів, діяльність яких спрямована на попередження та профілактику підліткової злочинності;
- застосовувати у практичній діяльності нормативно-правову базу з питань організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ.

Установки до:

- компетентності;
- професіоналізму;
- відповідальності;
- інноваційності;
- гнучкості;
- рефлексії.

Набуття досвіду застосування технології формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ з метою попередження та профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі.

Навчальна стратегія творчої майстерні:

Реалізація завдань для досягнення результатів творчої майстерні здійснюється шляхом проведення:

- тренінгів;
- підсумкового Круглого столу.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ТЕМА 1. ПІДЛІТКОВА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ
ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В ПТНЗ
ТЕМА 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МЕЖАХ КОМПЕТЕНЦІЇ ПТНЗ

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН

	Лекції, вивчення теорії, год.	Практ. заняття (тренінг) , год.	Семінар. заняття, год.	Тести, год.	Всього, ауд. год.	Самост. робота, год.
ТЕМА 1. Підліткова злочинність як соціально-педагогічне явище		3			3	
ТЕМА 2. Особливості організації та здійснення профілактичної роботи в ПТНЗ		3			3	
ТЕМА 3. Практичні аспекти формування безпечної поведінки учнів та профілактики підліткової злочинності в межах компетенції ПТНЗ		3	3 (в т.ч. тестування)		6	
Підсумковий контроль у формі тесту				30 хв.		
Всього, год.		9	2		12	

Форми контролю

Навчальні результати слухачів творчої майстерні оцінюються на основі:

- порівняльного аналізу вхідного та вихідного анкетування;
- оцінювання результатів виконання творчих завдань в ході тренінгових занять;
- результатів підсумкового тестування.

ГРАФІК НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Вид навчальної діяльності	Тема	Час проведення, год.	Макс. оцін.
Тренінг	Підліткова злочинність як соціально-педагогічне явище	3	5
Тренінг	Особливості організації та здійснення профілактичної роботи в ПТНЗ	3	5
Тренінг	Практичні аспекти формування безпечної поведінки учнів та профілактики підліткової злочинності в межах компетенції ПТНЗ	3	5
Підсумковий «Круглий стіл»		3	5

ТЕМА 1. ПІДЛІТКОВА ЗЛОЧИННІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

Мета теми 1. Ознайомити слухачів з основними поняттями теми та нормативно-правовою базою щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ.

Завдання теми 1:

Систематизувати знання щодо:

- сутності понять «девіантна поведінка», «делінквентна поведінка», «адиктивна поведінка», «психопатологічна поведінка», «соціальна дезадаптація», «безпечна поведінка», «превентивна робота», «профілактична робота»;
- факторів, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- мети і завдань превентивної та профілактичної роботи серед учнів ПТНЗ;
- нормативно-правової база щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ.

Сформувати вміння (навички):

- виявляти фактори, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- застосовувати у практичній діяльності нормативно-правову базу з питань організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ;
- орієнтуватися у функціональному призначенні установ, організацій та закладів, діяльність яких спрямована на попередження та профілактику підліткової злочинності.

Розвинути установки до:

- компетентності
- професіоналізму
- відповідальності
- інноваційності
- гнучкості
- рефлексії

Сприяти набуттю досвіду: організувати і здійснювати превентивну та профілактичну роботу в ПТНЗ

Очікувані навчальні результати теми 1:

Знання:

- сутності понять «девіантна поведінка», «делінквентна поведінка», «адиктивна поведінка», «психопатологічна поведінка», «соціальна дезадаптація», «безпечна поведінка», «превентивна робота», «профілактична робота»;
- факторів, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- мети і завдань превентивної та профілактичної роботи серед учнів ПТНЗ;
- нормативно-правової база щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ.

Уміння:

- виявляти фактори, які впливають на розвиток підліткової злочинності;
- застосовувати у практичній діяльності нормативно-правову базу з питань організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ;
- орієнтуватися у функціональному призначенні установ, організацій та закладів, діяльність яких спрямована на попередження та профілактику підліткової злочинності.

–

Установки до:

- компетентності
- професіоналізму
- відповідальності
- інноваційності
- гнучкості
- рефлексії

Набуття досвіду організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ

ХІД ЗАНЯТТЯ

Форма проведення: тренінг

Час проведення: 3 години

1. Представлення теми, мети, завдань та структури проведення творчої майстерні.

Вступне анкетування (10 хв.)

2. Визначення правил роботи групи (5 хв.)

3. Вправа «Знайомство» (10 хв.)

Тренер пропонує учасникам написати на стікерах відповіді на питання і представитися (*під час представлення учасники розміщують стікери на ватмані із зображенням «Смайлика»*):

- моє ім'я
- який навчальний заклад я представляю
- який я маю досвід у здійсненні превентивної та профілактичної роботи з учнями ПТНЗ
- що я ще хочу дізнатися про цей вид професійної діяльності

4. Інтерактивна міні-лекція «Основні поняття теми» (25 хв.)

Етап 1 (10 хв.). Тренер об'єднує учасників в малі групи. Кожна група отримує одне з понять теми та працює над його визначенням.

Етап 2 (15 хв.). Презентація напрацювань малих груп. Учасники інших груп беруть участь в обговоренні. Після виступу кожної групи тренер пропонує до розгляду наукове визначення термінів, з якими працювали малі групи.

5. Рухавка «Поміняйтесь місцями ті, хто...» (5 хв.)

Тренер у ролі ведучого роз'яснює правила. Кількість стільців – на один менше за кількість учасників групи. Ведучий пропонує помінятися місцями тих учасників, яким відповідає названа ним ознака (наприклад, ті хто любить морозиво, ті, у кого є діти тощо).

Не можна сідати на свій стілець. Той з учасників, який залишається без місця, стає ведучим.

6. Визначення факторів, які впливають на розвиток підліткової злочинності (за методикою «Карусель») (40 хв.)

Етап 1 (10 хв.). Тренер об'єднує учасників у 5 рольових груп: «Підліткове середовище», «Сімейне середовище», «Освітнє середовище», «Місцева громада», «Держава» (відповідну назву групи записують на своєму ватмані) та пропонує визначити і записати на ватмані фактори, що впливають на розвиток підліткової злочинності з позиції кожної групи (тобто, які фактори в підлітковому середовищі (сімейному середовищі і т.д.) впливають на розвиток підліткової злочинності).

Етап 2 (20 хв.). Групи обмінюються напрацюваннями до тих пір, поки у кожну групу не повернеться їх ватман. На кожному етапі обміну у груп є по 5 хв., щоб додати ті фактори, які, на їх думку з позиції визначеної для групи ролі, не врахували представники іншої рольової групи (тобто, з позиції сім'ї, батьків – які фактори підліткового середовища (або освітнього середовища і т.д.) впливають на розвиток підліткової злочинності).

Етап 3 (10 хв.). Обговорення напрацювань у великій групі. Визначення спільних та відмінних факторів. По закінченню обговорення тренер підводить підсумок, що визначені групою фактори можна розцінювати як досвід, який вже мають учні ПТНЗ на час початку навчання в закладі.

Перерва (20 хв.)

7. Робота в малих групах «Нормативно-правове забезпечення превентивної та профілактичної роботи в ПТНЗ» (25 хв.)

Етап 1 (15 хв.). Тренер об'єднує учасників в малі групи, пропонує ознайомитися з основними нормативно-правовими актами щодо організації і здійснення превентивної та профілактичної роботи по попередженню негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі (кожна група отримує 1-2 документи), виокремити з документів завдання, що стосуються безпосередньо закладів освіти з цього питання та відповідно скласти список можливих заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки молоді та профілактики підліткової злочинності.

Етап 2 (10 хв.). Обговорення у великій групі. Тренер підводить підсумки, що робота з нормативно-правовими актами є важливою складовою планування профілактичної роботи в закладах освіти.

8. Вправа «Мережа суб'єктів профілактичної роботи з учнівською молоддю» (за методикою «Павутинка») (30 хв.)

Кожен учасник, тримаючи в руках клубок ниток, називає по одному державному закладу чи установі або неурядовій, громадській організації, які можуть входити в коло суб'єктів профілактичної роботи з учнівською молоддю, а також їх функціональне призначення та повноваження, зокрема щодо формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ та профілактики підліткової злочинності. Учасник має право кинути клубок тільки якщо дав вірне визначення призначення названого ним суб'єкта. У разі помилки тренер просить інших учасників дати правильну характеристику.

В кінці вправи тренер просить учасників висловити свої думки та асоціації щодо «павутинки», яка утворилася. Потім пропонує декільком учасникам трохи послабити або навіть відпустити їхні краї нитки в «павутинці» та знову просить висловитися учасників з приводу того, що відбулося. Таким чином, група приходять до висновку про важливість тісної, злагодженої і системної співпраці усіх суб'єктів профілактичної роботи з учнівською молоддю з метою досягнення позитивних результатів.

До уваги тренера! Для проведення цієї вправи тренеру слід детально ознайомитися з функціональним призначенням та повноваженнями державних установ, неурядових, громадських організацій та фізичних осіб, які входять до кола суб'єктів соціально-педагогічної роботи в мікрорайоні закладу освіти, у сфері профілактичної роботи з молоддю, зокрема щодо формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ та профілактики підліткової злочинності.

9. Підведення підсумків заняття. Зворотна рефлексія (10 хв.).

ТЕМА 2. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ В ПТНЗ

Мета теми 2. Сформувати в учасників чітке уявлення про особливості організації та здійснення профілактичної роботи з учнями ПТНЗ з урахуванням уже наявного у них життєвого досвіду.

Завдання теми 2:

Систематизувати знання щодо:

- основних складових моделі безпечної поведінки;
- категорій потреб дитини, які є важливими чинниками формування поведінкових моделей у підлітковому віці;
- причин формування негативних моделей поведінки підлітків;
- умов та шляхів попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- системи профілактичної роботи в ПТНЗ.

Сформувати вміння (навички):

- аналізувати та виявляти причини формування негативних поведінкових моделей учнів ПТНЗ;
- визначати потреби підлітків, які потребують подальшого розвитку;
- аналізувати умови та визначати шляхи попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- створювати ефективну систему профілактичної роботи в ПТНЗ.

Розвинути установки до:

- компетентності;
- професіоналізму;
- відповідальності;
- інноваційності;
- гнучкості;
- рефлексії.

Сприяти набуттю досвіду: створення ефективної системи профілактичної роботи з учнями ПТНЗ, спрямованої на формування безпечної поведінки.

Очікувані навчальні результати теми 2:

Знання:

- основних складових моделі безпечної поведінки;
- категорій потреб дитини, які є важливими чинниками формування поведінкових моделей у підлітковому віці;
- причин формування негативних моделей поведінки підлітків;
- умов та шляхів попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- системи профілактичної роботи в ПТНЗ.

Уміння:

- аналізувати та виявляти причини формування негативних поведінкових моделей учнів ПТНЗ;
- визначати потреби підлітків, які потребують подальшого розвитку;
- аналізувати умови та визначати шляхи попередження і профілактики підліткової злочинності в освітньому та молодіжному середовищі;
- створювати ефективну систему профілактичної роботи в ПТНЗ.

Установки до:

- компетентності
- професіоналізму
- відповідальності
- інноваційності
- гнучкості
- рефлексії

Набуття досвіду створення ефективної системи профілактичної роботи з учнями ПТНЗ, спрямованої на формування безпечної поведінки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

Форма проведення: тренінг

Час проведення: 3 години

1. Вступна рефлексія «Я пишаюсь у своїй роботі тим, що...» (10 хв.)

2. Вправа «Модель безпечної поведінки» (20 хв.)

Важливою умовою попередження підліткової злочинності є формування безпечної поведінки учнів. Що ж є складовими такої поведінки? Які фактори мають вплив на формування безпечної поведінки?

Тренер об'єднує учасників у п'ять малих групи та пропонує кожній групі протягом 10 хв. розробити «Модель безпечної поведінки», виходячи з власного бачення та життєвого досвіду учасників. По закінченні роботи кожна мала група презентує свою «модель».

3. Інтерактивна міні-лекція «Основні категорії потреби дитини та їх вплив на формування поведінкових моделей» (40 хв.)

Організуючи превентивну та профілактичну роботу в ПТНЗ, слід враховувати, що підлітки, які приходять навчатися до ПТНЗ, вже мають певний життєвий досвід, на формування якого впливає рівень задоволення основних потреб дитини на кожному з вікових етапів. В свою чергу, задоволеність чи незадоволеність основних потреб дитини має безпосередній вплив на формування її поведінкових моделей.

Етап 1 (10 хв.). Тренер просить учасників мозковим штурмом визначити найважливіші на їх думку потреби дитини, що сприяють формуванню позитивної моделі поведінки.

По завершенню обговорення тренер підводить підсумки та об'єднує названі потреби дітей у 5 основних категорій:

I. Опікунські потреби (наприклад: безпека, харчування, зовнішній вигляд, одяг, особиста територія, власність)

II. Потреби розвитку (наприклад: стан здоров'я, фізичний та статевий розвиток, навчання, освіта, вподобання, зацікавлення, хобі, духовні потреби (релігія, традиції, знання про суспільство та Всесвіт, культура, правила етики та естетики, вміння організації відпочинку), емоційні потреби, почуття власної вартості (приналежність, неповторність, влада, взірці), життєві вміння, задоволення та розваги)

III. Потреби посилення зв'язків з біологічною родиною

IV. Потреби посилення тривалих, позитивних зв'язків:

а) з ровесниками;

б) з дорослими.

V. Суспільні (колективні) потреби (вміння працювати в команді).

Етап 2 (15 хв.). Тренер об'єднує учасників у 5 малих груп (за категоріями потреб). Кожна група отримує «модель безпечної поведінки», створену іншою міні-групою. Тренер пропонує учасникам:

- 1) проаналізувати та прописати на аркуші А-4 усі можливі ситуації в житті дитини, через які її потреби з відповідних категорій можуть залишитися повністю або частково не задоволені;
- 2) продемонструвати на отриманій «моделі безпечної поведінки» наслідки незадоволення відповідної категорії потреб дитини на формування моделі поведінки підлітків та відтворити моделі поведінки, які можуть сформуватися внаслідок визначених ситуацій.

Етап 3 (15 хв.). Обговорення у великій групі ситуацій в житті дитини, через які її потреби з відповідних категорій можуть залишитися повністю або частково не задоволені.

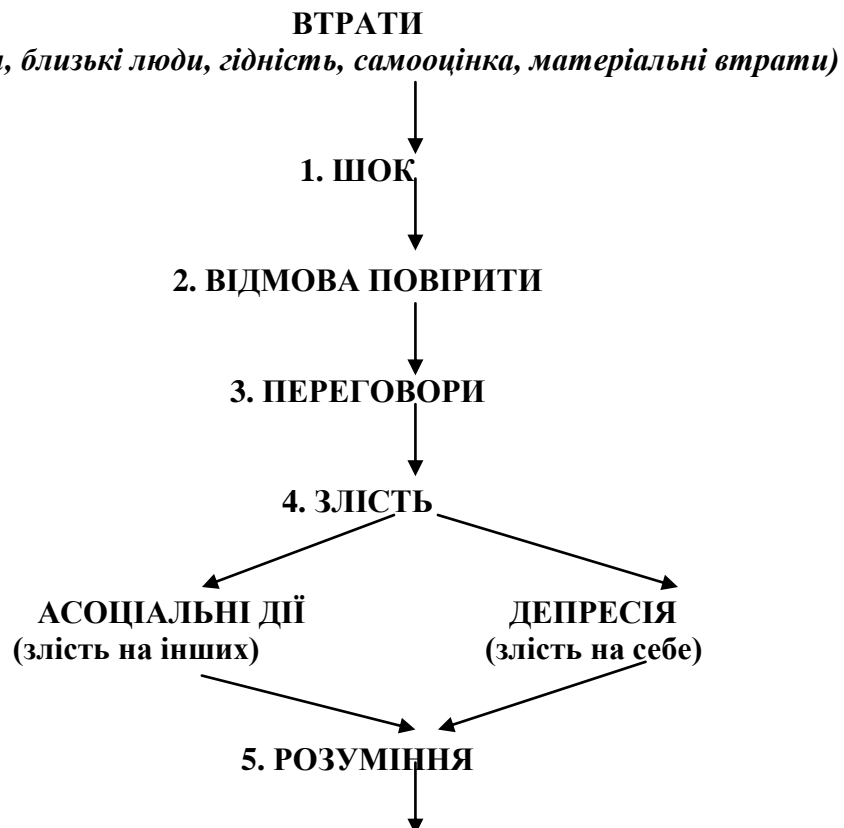
Тренер повертає «зруйновані» моделі в ті групи, які створювали початковий варіант «моделі безпечної поведінки» та пропонує учасникам дати відповіді на наступні питання:

1. Що ви відчували, коли:
 - створювали «моделі безпечної поведінки»?
 - руйнували моделі інших?
 - отримали свою зруйновану модель?
2. Чи хотіли б ви відновити свої моделі? Чи легко це буде зробити?
3. Що легше – запобігти руйнуванню чи відновлювати?

Тренер підводить підсумок та наголошує на тому, що моделі поведінки людини формуються під впливом багатьох чинників. Проте кожна з названих ситуацій в житті дитини дорівнює **втратам**.

4. Вправа «Стежка втрат» (20 хв.)

Що ж відбувається з дитиною, яка щось втрачає у своєму житті? Що вона відчуває? Тренер пропонує учасникам пригадати ситуації втрати в своєму житті і вибудувати «**Стежку втрат**». На кожному з етапів «стежки втрат» необхідно аналізувати почуття та дії людини.

6. ПРИЙНЯТТЯ

7. ЗДАТНІСТЬ ПОДОЛАТИ ВТРАТУ

Тренер просить групу дати відповідь на наступні запитання:

- *Як довго може тривати кожен з етапів переживання втрати?*
- *Які фактори можуть впливати на особливості переживання втрат тією чи іншою людиною?* (природа втрати, вік людини, її життєвий досвід, ступінь прив'язаності до особи чи до речей, кількість попередніх втрат, присутність тих, хто зможе допоіти)
- *Чи важливо соціальному педагогу (чи будь кому з педагогічних працівників) знати етапи, які проходить дитина у своєму переживанні втрат, та можливі моделі поведінки на цих етапах? Чому?*

До уваги тренера! Важливо, щоб учасники групи усвідомили, що небажана поведінка учня є одним із засобів забезпечення його потреб. Способи поведінки, які мають конкретну ціль, і отримують з боку дорослих, зокрема вчителів, постійну стабільну реакцію, поступово стають систематичним засобом захисту та алгоритмом досягнення бажаної мети. Тобто, формуються у відповідний тип поведінки.

5. Рухавка (для зняття емоційної напруги) (5 хв.)

Перерва 20 хв.

6. Вправа «Умови та шляхи профілактики підліткової злочинності» (40 хв.)

Надто часто ми реагуємо на саму поведінку дитини, не враховуючи той факт, що кожна поведінка має свою причину та ціль. Чим важча для прийняття поведінка дитини, тим більша ймовірність того, що ми не побачимо справжньої причини та цілі, які можуть бути добре схованими. Коли ж всю свою енергію ми використовуємо на спроби контролювати поведінку дитини або змінювати її, то в цей час учень знайде інший спосіб, щоб продемонструвати свої приховані потреби.

Етап 1 (5 хв.). Тренер демонструє учасникам таблицю та пропонує мозковим штурмом створити «портрет підлітка-правопорушника». Для цього тренер просить учасників уявити реального підлітка-правопорушника, з яким їм доводилося працювати або вони працюють зараз та назвати його негативні риси характеру чи поведінкових проявів. Усі відповіді тренер записує у першу колонку таблиці під назвою «Негативні моделі поведінки».

Негативні моделі поведінки			

Етап 2 (10 хв.). Тренер пропонує учасникам ще раз переглянути визначені ними характеристики та дати відповідь на питання: «А у яких життєвих ситуаціях ми, дорослі люди, застосовуємо ці негативні моделі поведінки?». Усі відповіді тренер записує у другу колонку таблиці під назвою «Причини їх проявів у дорослих»

Негативні моделі поведінки	Причини їх проявів у дорослих		

Етап 3 (10 хв.). Тренер пропонує учасникам об'єднатися в пари та протягом 5 хвилин визначити потреби підлітка-правопорушника, які можуть приховуватися за

негативними моделями поведінки (кожна пара працює над 1-2 моделями) та потребують свого задоволення. Напрацювання учасників тренер записує у третю колонку таблиці під назвою «Нереалізовані потреби»

Негативні моделі поведінки	Причини їх проявів у дорослих	Нереалізовані потреби	

Етап 4 (15 хв.). Тренер пропонує учасникам мозковим штурмом визначити конкретні дії дорослих, що сприятимуть реалізації визначених потреб підлітків в межах компетенції навчального закладу та досягненню позитивних змін у їх поведінці. Усі відповіді тренер записує у четверту колонку таблиці під назвою «Умови та шляхи зміни ситуації на позитив»

Негативні моделі поведінки	Причини їх проявів у дорослих	Нереалізовані потреби	Умови та шляхи зміни ситуації на позитив

До уваги тренера! Важливо, щоб в процесі роботи група прийшла до висновку, що першим кроком до досягнення позитивних результатів у формуванні безпечної поведінки учнів ПТНЗ та профілактики підліткової злочинності є перш за все розуміння тих причин, які впливають на формування девіантної, зокрема делінквентної поведінки підлітків.

7. Вправа «Система профілактичної роботи в ПТНЗ» (15 хв.)

Перегляд та обговорення презентації «Система профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби в закладах освіти», опрацювання універсального алгоритму соціально-педагогічної роботи спеціалістів психологічної служби з учасниками навчально-виховного процесу з позиції профілактики підліткової злочинності та формування безпечної поведінки учнів ПТНЗ.

8. Підведення підсумків заняття. Зворотна рефлексія (10 хв.).

ТЕМА 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ УЧНІВ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ПІДЛІТКОВОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МЕЖАХ КОМПЕТЕНЦІЇ ПТНЗ

Мета теми 3. Закріпити вміння та навички здійснення превентивної та профілактичної роботи в межах компетенції ПТНЗ.

Завдання теми 3:

Систематизувати знання щодо:

- технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- інноваційних форм, технік і методів роботи, діагностичного і корекційного інструментарію, методик аналізу проблемних питань та планування заходів, спрямованих попередження та профілактику негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі.

Сформувати вміння (навички):

- застосовувати техніку «Метаплан» для планування комплексу заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки та профілактику підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ;

- застосовувати інноваційні форми роботи і технології, зокрема інтерактивні творчі форми, ігрові та проектні технології у профілактичній роботі з учнями ПТНЗ;
- здійснювати індивідуальний підхід у виборі форм і методів роботи та засобів діагностичного та/чи корекційного інструментарію в рамках здійснення превентивної та профілактичної роботи з учнями ПТНЗ.

Розвинути установки до:

- компетентності;
- професіоналізму;
- відповідальності;
- інноваційності;
- гнучкості;
- рефлексії.

Сприяти набуттю досвіду: застосовувати інноваційні техніки, творчі форми роботи, ігрові та проектні технології для планування та здійснення комплексу заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки та профілактику підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ.

Очікувані навчальні результати теми 3:

Знання:

- технологій формування безпечної поведінки учнів різних соціальних категорій в межах компетенції навчального закладу;
- інноваційних форм, технік і методів роботи, діагностичного і корекційного інструментарію, методик аналізу проблемних питань та планування заходів, спрямованих попередження та профілактику негативних явищ в освітньому та молодіжному середовищі.

Уміння:

- застосовувати техніку «Метаплан» для планування комплексу заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки та профілактику підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ;
- застосовувати інноваційні форми роботи і технології, зокрема інтерактивні творчі форми, ігрові та проектні технології у профілактичній роботі з учнями ПТНЗ;
- здійснювати індивідуальний підхід у виборі форм і методів роботи та засобів діагностичного та/чи корекційного інструментарію в рамках здійснення превентивної та профілактичної роботи з учнями ПТНЗ.

Установки до:

- компетентності;
- професіоналізму;
- відповідальності;
- інноваційності;
- гнучкості;
- рефлексії.

Набуття досвіду застосування інноваційних технік, творчих форм роботи, ігрових та проектних технологій для планування та здійснення комплексу заходів, спрямованих на формування безпечної поведінки та профілактику підліткової злочинності серед учнів ПТНЗ.

БЛОК 1. ТРЕНІНГ

ХІД ЗАНЯТТЯ

Час проведення: 3 години

1. Вступна рефлексія. Зв'язок з попереднім заняттям (10 хв.)

2. Мозковий штурм «Форми і методи профілактичної роботи з учнями ПТНЗ» (10 хв.)

Інформаційне повідомлення тренера. Класифікація форм інформаційно-просвітницької та профілактичної роботи з учасниками навчально-виховного процесу, зокрема з метою формування безпечної поведінки та профілактики підліткової злочинності, здійснюється за наступними критеріями:

- 1) **за кількісним складом учасників:** індивідуальні, групові, масові;
- 2) **за домінуючим засобом впливу на сім'ю:** словесні, практичні, наочні;
- 3) **за складністю побудови:** прості, складні, комплексні;
- 4) **за часом проведення:** короткочасні, періодичні, систематичні, довготривалі.

Тренер пропонує учасникам поділитися власним досвідом застосування в практичній діяльності форм і методів профілактичної роботи з учнями ПТНЗ щодо попередження підліткової злочинності та формування безпечної моделі поведінки. Тренер записує всі відповіді на ватман, а потім просить проаналізувати реальну ефективність та результативність застосування перелічених форм та методів.

Після обговорення відповідей, тренер пропонує ознайомитися з інноваційними техніками, формами і технологіями профілактичної роботи.

3. Міні-лекція «Техніка «Мета-план»» (10 хв.)

Представлення сутності та призначення техніки «Метаплан» в системі профілактичної роботи з учнями ПТНЗ.

4. Презентація «Інтерактивні творчі форми превентивної та профілактичної роботи з учнівською молоддю» (30 хв.)

Ознайомлення учасників з основними характеристиками інтерактивних творчих форм та особливостями їх застосування в превентивній та профілактичній роботі з учнями ПТНЗ, зокрема щодо формування безпечної поведінки та профілактики підліткової злочинності. Детальна характеристика ігрових технологій та технології проектів (ознайомлення з вимогами до створення сюжетно-рольової гри соціально-психологічного змісту, визначення особливостей організації проектної діяльності в закладах освіти тощо).

5. Рухавка (5 хв.)

Перерва 20 хв.

8. Робота в малих групах з педагогічними ситуаціями із застосуванням представлених технік, форм і технологій превентивної та профілактичної роботи (85 хв.)

Етап 1 (40 хв.). Тренер об'єднує учасників у малі групи по 2-3 особи. Кожна група за методом жеребкування отримує завдання опрацювати на прикладі педагогічної ситуації техніку «Метаплан», ігрові технології, технологію проектної діяльності та інші інтерактивні творчі форми превентивної та профілактичної роботи.

Рухавка (5 хв.)

Етап 2 (40 хв.) Міні-групи представляють свої напрацювання у великій групі. Всі учасники беруть участь в обговоренні та в розігруванні педагогічних ситуацій.

9. Підведення підсумків. Зворотна рефлексія (10 хв.)

БЛОК 2. ПІДСУМКОВИЙ «КРУГЛИЙ СТІЛ»

Час проведення: 3 години

1. Привітання. Представлення плану роботи (5 хв.)

2. Виконання підсумкового тестування (30 хв.)

3. Представлення спеціалістами авторських розробок ігрових та проектних технологій. Практичне опрацювання запропонованого досвіду учасниками Круглого столу (40 хв.)

Перерва 20 хв.

4. Обговорення питань, запропонованих учасниками творчої майстерні (40 хв.)

5. Підсумок результатів роботи творчої майстерні (вихідне анкетування) (20 хв.)

6. Підсумкова рефлексія за методикою «Долоня» (20 хв.)

7. Заключна вправа-рухавка: «Зірка з неба» (5 хв.)

Всі учасники стають у коло. Тренер пропонує їм заплющити очі і не відкривати їх до закінчення вправи. «Уявіть над собою нічне небо із зірочками і знайдіть найбільшу і найяскравішу. Це саме ваша зірочка і вона чарівна. Загадайте бажання... А тепер потягніться руками до зірочки! Вище! Іще вище! Ось вона! Візьміть її у долоні! І притуліть до серця. Ваше бажання обов'язково здійсниться, адже усе у ваших руках!!! А тепер поверніть зірочку на небо і поаплодуйте їй!» (*Учасники аплодують*)

ЛІТЕРАТУРА

I – Основні джерела:

1. Архипова С.П. Соціальна педагогіка: [навчально-методичний посібник]/ С.П.Архипова, Г.Я. Майборода. – Черкаси – Ужгород: Мистецька лінія, 2002. Баженов В.Г. Виховання педагогічно запущених підлітків/ В.Г.Баженов. – К.: Рад. школа, 1986. – 196 с.
2. Бакаев А.А. Система профілактики правонарушень неперсвершеннолетних. – М., 2004. – С. 181–184.
3. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: [навч. посібник]/ О.В.Безпалько. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
4. Бочарова В.Г. Педагогіка соціальної роботи/ В.Г.Бочарова. – М.: Аргус, 1994.
5. Гуров В.Н. Опыт организации социальнo-педагогической работы/ В.Н.Гуров// Педагогіка. – 1993. – № 4. – С.54-58.
6. Зверева І.Д. Соціально-педагогічний захист дитинства/ І.Д. Зверева// Рідна школа. – 1997. – №7. – С. 18–20.
7. Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки вихователі»/ за заг. ред. Т.Ф.Алексєенко. – К.: Основа-Принт, 2006. – 496 с.
8. Кручок В. Дитяча злочинність – прояв бездоглядності// Юридичний вісник України. – 2000. – 8-14 червня (№23). – С.9
9. Лукашевич М.П., Мигович І.І. Теорія і методи соціальної роботи: [навч. посіб.] / М.Лукашевич, І.Мигович. – К.: МАУП, 2003. – 168 с.
10. Мустаєва Ф.А. Основы социальной педагогики [Текст]: учеб. для пед. вузов по специальности «Социальная педагогика»/ Ф.А. Мустаєва. – М.; Екатеринбург: Акад. проект: Деловая кн., 2002. – 415 с.
11. Никитина Л. Содержание работы социального педагога в образовательном учреждении/ Л. Никитина// Воспитание школьников. — 2001. — №1. — С. 33—36.
12. Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога/ Р.В.Овчарова. – М.: ТЦ «Сфера», 2002. – 480 с.
13. Оржеховська В. М. Про концепцію превентивного виховання дітей і молоді/ В.М.Оржеховська// Практична психологія та соціальна робота. — 1999. — № 2.
14. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх: [навч.-метод. посібник]. – К.: ВіАН, 1996. – 351 с.
15. Полковські Т. Метод індивідуальних планів роботи з дитиною та сім'єю/ Т.Полковські, С.Боровець. – К.-Варшава, 2006.
16. Приходько В. Технології превентивного виховання у роботі соціального педагога/ В.Приходько// Соціальний педагог. — 2008. — № 4. — С. 40–53.
17. Регіональна модель підліткової злочинності: досвід упровадження. – К.: Український центр порозуміння, 2008. – 60 с.
18. Социальная педагогика: [курс лекцій]/ под ред. М.А.Галагузовой. — М., Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 416 с.
19. Соціальна педагогіка: [підручник]/ за ред. проф. А.Й.Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
20. Соціальна робота: технологічний аспект: [навч. Посібник]/ за ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навч. літ., 2004. – С.328 – 346.
21. Технологии социальной работы: Учебник под общ. ред. проф. Е.И. Холостовой. – М.: ИНФРА-М, 2002. — 400 с.
22. Технології соціально-педагогічної роботи: [навч.посібник]/ за заг. ред. проф. А.Й.Капської. – К., 2000. – 372 с.

23. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підгрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності// Митна справа. – 2011 – Січень-лютий. – №1(73), Ч. 2.
24. Шептенко П.А., Воронина Г.А. Методика и технология работы социального педагога / Под ред. В.А.Сластенина. – М., 2001. – 208 с.
25. Шкільна служба порозуміння: досвід впровадження/ Р.Ковальов, А.Горова, А.Нікітчук, О.Микитюк, Ю.Ліхоліт. – Жмеринка: Громадська організація «Ініціатива», 2008. – 95 с.

II – Додаткові джерела:

1. Алемаскин М. Воспитательная работа с подростками. – М., 1979.
2. Бакаєв О.В. Профілактика правопорушень серед учнівської молоді// Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнівської молоді: [наук.-метод. зб. статей]. — К., 1997. - С. 119-151.
3. Баранов В.В., Похлебін І.О. Дослідження автобіографії девіантного підлітка як один з прийомів вивчення його десоціалізації // Практична психологія та соціальна робота. – 2001.-№9. –С.43-45.
4. Беличева С.А. Основы превентивной психологии. – М., 1993.
5. Благута Р.І. Профілактика делінквентності неповнолітніх: психолого-правові аспекти: [монографія] / Р.І. Благута. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – 176 с.
6. Васильківська І. Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні: деякі аспекти// Право України. – 2004. – № 1. – С. 95-98.
7. Егоров А.Ю., Игумнов С.А. Расстройства поведения у подростков: клинико-психологические аспекты. - СПб.: Речь, 2005. -436 с.
8. Єржабкова Б. Вибрані питання соціальної педагогіки. - Дрогобич: Вимір, 2003.
9. Захаров А.И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. – М., 1986.
10. Зюбин Л.М. Учебно-воспитательная работа с трудными учащимися.-М., 1982.
11. Киричук В.О. Неповнолітні у пенітенціарній системі// Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – №2. – С. 41-42.
12. Коваль Л.Г., Зверєва І.Д., Хлебик С.А. Соціальна педагогіка/соціальна робота. – К., 1997.
13. Кон И.С. Психология ранней юности. – М., 1989.
14. Крестовська Н.М. Ювенальне право України: історико-теоретичне дослідження: [монографія]/ Н.М. Крестовська. – О.: Фенікс, 2008. – 328 с.
15. Макаренко А.С. Педагогічна поема. – К.: Рад.шк., 985.-508 с.
16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року/ за ред. М.І.Мельника, М.І.Хавронюка. — К.: Каннон, А.С.К., 2002. — 1104 с. — С. 45-55.
17. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: [посібник]. – К.Академвидав, 2003. – 447 с.
18. Оржеховська В.М., Виноградова-Бондаренко В.Є. Дитяча бездоглядність та безпритульність: історія, проблеми, пошуки: [навчальний посібник]. – К., 2004. – 78 с.
19. Педагогіка. Частина II. Теорії виховання. Школотзнавство: Навчальний посібник для студентів педагогічних навчальних закладів/ В.Л.Омеляненко, С.Г.Мельничук, С.В.Омеляненко. – Кіровоград, 1988. — 132 с.
20. Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнівської молоді: [науково-методичний збірник статей]/ за заг. ред. В.П.Пастухова. – К., 1997.
21. Поволоцька С. До питання про дослідження злочинності неповнолітніх// Право України. - 2002. – № 11. – С. 120-124.

22. Попелишко О.А. Оцінка сучасного стану протиправної поведінки неповнолітніх// Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці, 1999. – Вип. 43: Педагогіка і психологія. – С.191-199.
23. Правознавство: [підручник]/ за ред. В.В. Копейчикова, А.М. Колодія. — К: Юрінком Інтер, 2004. – 748 с.
24. Прокопенко Н. Профілактика правопорушень серед дітей та молоді у Швейцарії/ Н. Прокопенко// Відновне правосуддя в Україні. – 2009. – № 1-2. – С. 44-50.
25. Профілактична діяльність кримінальної міліції у справах неповнолітніх: [методичні рекомендації]/ [О.Д. Запорожець, В.Г.Овчаренко, О.Д. Бакаєв та інші]. – К.: Національна академія внутрішніх справ України; Науково-дослідний інститут проблем зі злочинністю, 2002 – 43 с.
26. Прудников Б.П. Профилактика беспризорности, безнадзорности и наркомании среди несовершеннолетних. Административно-правовое регулирование / Б.П. Прудников, О.П. Рыбалкина. – М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2004. – 447 с.
27. Психология асоциально-криминальных групп подростков и молодежи. – Москва-Воронеж, 2002. – 416 с.
28. Ранняя профилактика отклоняющегося поведения учеников/ под ред. В.А. Татенко, Т.М. Титаренко. – К.: Рад. школа, 1989.
29. Сафонова Т.Я., Цымбал Е.И. Жестокое обращение с детьми: Сущность, причины, социально-правовая защита. – М., 1993.
30. Сборник международных стандартов и норм ООН в области правосудия в отношении несовершеннолетних. – М., 1998.
31. Социальная профилактика правонарушений: советы, рекомендации. – М., 1989.
32. Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи/ за заг. ред. І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. – К.: УДЦССМ, 2000. – Вип. 1. – 276 с.
33. Тагилова Г.С. Психолого-педагогическая коррекционная работа с трудными подростками. – М.: Педагогическое общество России, 2003. – 128 с.
34. Терещенко В.І. Система профілактики правопорушень дітей і підлітків на основі гуманізації сучасної школи// Високі технології навчання: Матеріали науково-практичної конференції (29-31 жовтня 1995 р.). – Харків, 1995. – Ч.4. - С.215.
35. Ткаченко С.Г. Психокоррекционная работа с воспитанниками воспитательной колонии по методу «Интерактивный театр»// Практична психологія та соціальна робота. – 2001. – № 6. – С.47-50.
36. Тренінг психокорекції девіантної поведінки підлітків// Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – 31.- С.20-22; №2. – С.16-17.
37. Трудный подросток: причины и следствия /под ред. В.А. Татенко. – К.: Рад. школа, 1985.
38. Фирсов И.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы. – М.: Владос, 2000.
39. Фіцула М.М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів – Тернопіль, 1993.
40. Фіцула М. Педагогічні проблеми профілактики правопорушень неповнолітніх// Право України. – 1995. – № 8. - С. 44-46.
41. Фіцула М., Заложан І. Щеплення проти злочину: профілактика правопорушень як проблема педагогічна// Освіта. – 1998. – 25 листопада- 2 грудня. – С.10-11.
42. Чередниченко В.И. Трудные дети и трудные взрослые. - М.: Просвещение, 1991.
43. Черненко С.В. Особливості правового виховання учнів в процесі навчання// Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнівської молоді: [наук.-метод. зб. статей]. — К., 1997. — С. 61-71.
44. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. – М.: Академический Проект; Трикста, 2005. – 336 с.
45. Штольц Х. Каким должен быть твой ребёнок?/ Х.Штольц Дети и семейный конфликт/ Л. Анзорг: Кн. для учителя: Пер. с нем. – М.: Просвещение, 1988. — 144 с.

III – Інтернет-ресурси:

1. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права [Електронний ресурс]: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Режим доступу: http://ebk.net.ua/Book/law/zaychuk_tdp/part3/2303.htm – Електронна бібліотека Князева.
2. Злочинність неповнолітніх: причини, наслідки та шляхи запобігання [Електронний ресурс]: навчальний посібник. – Режим доступу: http://adhdportal.com/book_1361.html
3. Ковальчук Ю. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх: Матеріали Науково-практичної конференції на тему «Конституційний устрій держави» (8 травня 2003 р., Київ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravo.vuzlib.net/book_z726_page_23.html
4. Кривачук Л.Ф. Зарубіжний досвід реалізації політики щодо дітей: пріоритетні напрямки провадження [Електронний ресурс]// Теоретичні та прикладні питання державотворення [Електронне наукове видання]: збірник наукових праць. – Вип. 8.– 2011. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2011_8/zmist/R_2/09Krivachuk.pdf
5. Лесько Н.В. Адміністративно-правові заходи профілактики правопорушень серед дітей [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ms/2011_1_2/149.pdf
6. Нелюбіна Д. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх [Електронний ресурс]// Магістеріум, 2006. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Magisterium/2006_25/02_nelyubina_d.pdf
7. Організація вільного часу школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://softacademy.lnpu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/index.html
8. Парфанович І.І. Превентивна педагогіка/ І.І. Парфанович. - Тернопіль: ТНПУ, 2006. — [Електронний проект навчального курсу] — Режим доступу: <http://www.tnpu.edu.ua/kurs/80/>
9. Правопорушення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Правопорушення>
10. Правопорушення: поняття, склад, види [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pravoznavec.com.ua/period/chapter/2/34/1318>
11. Прокурори б'ють на сполох: підліткова злочинність «помолодшала»! [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/16874>
12. Про стан злочинності серед неповнолітніх у I півріччі 2011 року та основні завдання органів управління освітою щодо профілактики правопорушень серед неповнолітніх. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 10.10.2011 р. № 1/9-761 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/index.php/ua/pro-ministerstvo/normativno-pravova-baza/normativno-pravova-baza-diynosti-ministerstva/listi/6072-list-ministerstva-19-761-vid-10102011>
13. Соціальний педагог. Кваліфікаційна характеристика. Додаток 1 до наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2006 № 864 «Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.1385.0>
14. Шляхи подолання підліткової злочинності обговорили у Києві українські та швейцарські фахівці [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://presscenter.ukrinform.ua/news-25264.html?p=939>. — Всеукраїнський прес-центр.